

De unge gør op med individualismen og søger i stedet fællesskab om noget større end dem selv, nemlig klimaet. Og selvom de bliver skudt i skoene, at de ikke er solidariske med ældre generationer i coronatiden, så peger forskningen på, at hensynet til andre samfundsborgere ligger de unge endog meget på sinde.

DE UNGE HAR MASSER AF SAMFUNDSSIND!

 Lyt til denne artikel: dpu.au.dk/podcast

Af MATHILDE WEIRSØE

'Kære voksne, det klinger hult, når I anmoder om solidaritet i krisetider – det er jer, der har smadret fællesskabet og vores fremtid.' (Politiken 23. marts 2020).

Sådan indleder Harald Toksværd, der er studerende ved Københavns Universitet og debattør, sit debatindlæg i Politiken tilbage i marts måned under corona-nedlukningen. Han anklager de ældre generationer for at være hykleriske, når de beder de unge om at være solidariske og udvise samfundssind. Det begrundes han med, at den selvsamme (boomer)generation ingen solidaritet viser med de yngre generationer, når det kommer til at tage klimaudfordringen alvorligt.

Toksværd varmer med andre ord op til en vaskeægte generationskamp, som der blev pustet yderligere til i sensommeren 2020 efter en lang sommer uden Roskilde Festival og natklubber. Ved gymnasie- og studiestart var det svært for nogle unge at holde igen med (pirat)festerne i byens parker. Og på avisforsiderne kunne man læse: 'Festglade unge mødes til piratfester under corona-udbrud' (Jyllands-Posten 23. august 2020).

Sådan blev billedet af en uansvarlig generation tegnet hårdt op i mange medier. Men spørger man Jonas Lieberkind, der er ungdomsforsker på DPU, Aarhus Universitet, så forholder virkelighedens unge sig anderledes ansvarligt til samfundet.

"Den her 'unge-bashing' er noget, medierne trækker på, når det er opportunt. Det er ikke nyt. Selvom der i mange medier er blevet

tegnat et andet billede, så har corona-pandemien demonstreret, at de unge i høj grad føler sig forpligtede over for samfundet. De har masser af samfundssind. Og vi kan godt regne med, at coronaen har været med til at skabe endnu mere samfundssind hos dem," siger han.

Ingen generationskonflikt

Her taler han blandt andet med afsæt i undersøgelser fra Trygfonden og Egmont Fonden, der afdækker de unges samfundssind i henholdsvis marts måned, hvor pandemien rasede voldsomt, og i august måned, hvor smitten begyndte at stige særligt blandt de unge. Derudover peger både hans egen og andres forskning på, at de unge har det godt med forældregenerationen – langt bedre end tidligere generationer. Så set med forskerøjne

FOTO SCANPIX

»Klimaet er en sag, der forbinder de unge på tværs af socioøkonomisk baggrund og politiske ståsteder.»

Jonas Lieberkind

Når det er sagt, så mener han, at Harald Toksværd taler ind i et engagement hos en generation, der er utilfredse med politikernes måde at håndtere – eller ikke håndtere – klimaudfordringerne på.

”Danske unge er meget tro mod systemet, og det udnyttede Mette Frederiksen ved at gå til valg som børnenes og de unges statsminister. Hun takkede de unge for at gøre valget i 2019 til et klimavalg. Men hvis det viser sig at være tom retorik uden handling, så tror jeg, at de unge siger: ’Det gider vi ikke finde os i.’ For dem er det vigtigt, at kampen får et manifest udtryk. De vil have handling nu.”

Klima er ikke politik

Corona lader imidlertid til at have stukket en kæp i hjulet på den politiske klimakampgejst. I marts 2020 indtog pandemien prompte førstepladsen på den politiske såvel som på mediernes dagsorden. Klimaet, derimod, gled i skyggen.

Men de unge har ikke glemt klimaet, for det er blevet en identitetsmarkør for deres generation, forklarer Jonas Lieberkind. Det er der flere grunde til:

”Klimaet er en sag, der forbinder de unge på tværs af socioøkonomisk baggrund og

politiske ståsteder. Det er blevet mainstream for de unge forstået på den måde, at de allerfleste af dem på den ene eller den anden måde er optagede af klimaet.”

De unges klimainteresse opstod i særdeleshed i kølvandet på den meget varme sommer i 2018, hvor svenske Greta Thunberg efterfølgende tordnede frem som de unges klimastemme, der gav genklang på tværs af en hel generation verden over. Men selvom det for ældre generationer ofte bliver en politisk sag hvor lidt eller hvor meget, man føler for klimaet, så er det for mange unge ikke nødvendigvis noget, de forbinder med partipolitik.

”Man kan godt gå op i klima, bo i Hellerup og være fra en konservativ familie. Klimaet er ikke en venstreorienteret sag for de unge. Man kan også sagtens gå op i klima uden at gå op i politik. De unge er kendetegnet ved at være postpolitiske. De kan som generation ikke placeres et bestemt sted på den politiske akse, og de lader ikke et politisk ståsted styre deres holdninger til klimaet,” fastslår Jonas Lieberkind.

Hyper-abstrakt problem

Den analyse henter opbakning hos Jonas

er der ingen nævneværdig generationskonflikt at spore, mener Jonas Lieberkind.

”Jeg køber simpelthen ikke Toksværds præmis om, at vi har en verserende konflikt mellem generationerne. De unge er tilfredse med systemet og de samfundsmæssige institutioner. Vi har heller ikke et autoritativt system, der skal gøres oprør imod, som vi så i 1968,” siger han.

Den påstand bygger han blandt andet på sine egne forskningsresultater fra den internationale undersøgelse ICIS (International Civic and Citizenship Education Study, 2016), der måler unges politiske dannelse. Jonas Lieberkind står bag den danske del af undersøgelsen og har efterfølgende foretaget en række kvalitative interviews med de unge fra undersøgelsen om deres viden om og engagement i demokrati, samfund og politik.

ADFÆRD UNDER CORONA-NEDLUKNING - FORDELT PÅ ALDER

Tabellen viser, hvor mange procent, der har svaret 'ja' til følgende handlinger:

Alder	18-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70+
Ikke set venner i større grupper	78	79	70	69	67	72
Ikke set venner i mindre grupper	58	53	43	45	45	60
Aflyst/Udsat familie-sammenkomster	63	63	64	63	49	60
Holdt ekstra stor fysisk afstand til andre mennesker	85	79	83	87	82	80
Vasket hænder mange gange dgl.	75	81	85	87	84	89
Afsprittet hænder mange gange dgl.	56	65	63	61	58	45
Undladt unødige indkøb	54	58	57	57	61	68
Undladt at benytte kollektiv transport	49	51	43	45	47	49
Antal svar	203	150	169	175	146	177

Data er indsamlet få dage efter nedlukning 11. marts, så tallene er et øjebliksbillede fra dengang, der peger på at alle aldersgrupper havde meget samfundssind. Alle var usikre på hvad fremtiden ville bringe. Siden røg smittetallene blandt unge op, fordi de ændrede adfærd, hvilket til dels hang sammen med, at uddannelsesinstitutionerne åbnede igen.

Kilde: Kristian Kongshøj, lektor ved Aalborg Universitet, på baggrund af Trygfondens survey fra marts 2020

Andreasen Lysgaard, der er lektor i bæredygtighed og pædagogik. I forbindelse med sin forskning taler han med unge mennesker fra den grønne studenterbevægelse og på højskoler, der sætter fokus på klimaet. Han siger:

”Den klassiske opdeling i blå, røde og grønne poler kolliderer fuldstændigt. De unge kan godt se, at verdens problemer er viklet ind i hinanden. De opererer ikke med de klassiske linser, som ser problemer som klima, social uretfærdighed, flygtningeproblematik og økonomi løsrevet fra hinanden. De bekymrer sig om, at problemerne er komplekse og ikke kan løses med et enkelt værktøj,” siger han og understreger, at når vi taler om klimaudfordringer, så taler vi ind i et ’hyper-komplekst’ system.

”Der er en uendelig række af problemstillinger, som vi ikke kan løse på vanlig vis. Det har de unge fanget. Men i samfundsdebatten kan der være en uheldig fokusering på, hvad man som enkeltperson kan gøre for klimaet. Men det gennemskuer de unge: Det nytter ikke noget at rydde op i Stillehavet ene mand. De ved, at der skal nogle større strukturelle og politiske handlinger til. Derfor råber de op,” lyder det fra Jonas Andreasen Lysgaard, der kalder klimaet et ’hyper-abstrakt’ emne for de unge.

At klimaet som abstrakt problemstilling optager de unge flugter med Jonas Lieberkinds indsigter fra den internationale undersøgelse af unges demokratiske og politiske dannelse, ICCS, og andre kvalitative studier af unge. Undersøgelserne viser nemlig, at de danske unge især er optagede af abstrakte problemstillinger i verden omkring dem. Og selvom klimakrisens konsekvenser er meget konkrete – tørke, smeltende poler, ekstremt vejr etc. –

så ser de unge klimaudfordringerne som abstrakte, netop fordi de ved, at både årsagerne til og løsningerne på dem er komplekse.

For meget fokus på de unge

Når medierne – og med dem mange andre – udråber de unge til hensynsløse individualister, så har det ifølge Jonas Lieberkind rod to steder: I en række neoliberale politiske logikker og tiltag, men samtidig også i kritikken af disse logikker og tiltag. Han uddyber:

”De unge er opvokset i en tid, hvor der i stadig stigende grad fokuseres på individet og den enkeltes individuelle formåen gennem fx test, trivsel, uddannelsesparathed og karaktergennemsnit. Samtidig har kritikerne af dette neoliberale individfokus ligeledes

interessert sig for den enkeltes selvudvikling og frisættelse fra netop de neoliberale logikker. De spørgsmål de unge bliver mødt med både fra den ene og anden side er ekstremt fokuserede på individuelle forhold,” siger Jonas Lieberkind og peger på, at de svar, vi så får fra de unge snarere er et udtryk for spørgerens interesse end for de unges.

”Lige nu har vi en tendens til at gøre de unge til nogle, der er stressede eller presede – eller nogle, der kæmper for klimaet. Fokuseringen på de unge er ikke ny. Den har altid været der, men identifikationen med de unge – herunder vores trang til at forstå dem – har fået en større resonans i samfundet. Selvom det er sket i den bedste mening og med henblik på at forstå de unge, så har det imidlertid haft kontraproduktive effekter, at der er blevet fokuseret så meget på de unge – ikke mindst forskningsmæssigt – inden for de sidste 10 år. Det har medvirket til et øget fokus på den enkelte og en øget individualisering, som de unge har det anstrengt med,” forklarer Jonas Lieberkind.

Både den neoliberale diskurs og kritikken af den har fokus på frisættelse af individet. Og det er lige netop det, de unge i dag reagerer på. De vil ikke være en ’mig mig mig’-generation, der kun har blikket rettet mod egen navle. De vil også fællesskabet, og de vil samles om noget større end sig selv. Her bliver klimakampen et fælles samlingspunkt.

Derfor lyder Lieberkinds konklusion, at hvis der er tale om en konflikt, set med de unges øjne, så er det ikke en konflikt, der udspiller sig mellem generationerne, men mellem paradigmer:

NERVØSITET VED FORSKELLIGE RISICI I FORBINDELSE MED CORONA-PANDEMIEN

Tabellen viser procenttal for, hvor mange der er helt eller delvist enige i at være nervøse over for forskellige risici i forbindelse med corona-pandemien.

Alder	Selv at blive smittet	Selv at dø	At smitte pårørende	At pårørende dør	At smitte andre	Sundheds-systemets kapacitet
18-29	29	8	84	82	82	67
30-39	29	10	76	70	73	69
40-49	35	17	79	80	78	65
50-59	41	23	79	77	79	68
60-69	55	36	82	71	65	59
70+	60	38	79	65	69	51

Data er indsamlet få dage efter nedlukning 11. marts 2020, så tallene er et øjebliksbillede fra dengang, der peger på at alle aldersgrupper havde meget samfundssind. Alle var usikre på, hvad fremtiden ville bringe. Siden røg smittetalene blandt unge op, fordi de ændrede adfærd, hvilket til dels hang sammen med, at uddannelsesinstitutionerne åbnede igen.

Kilde: Kristian Kongshøj, lektor ved Aalborg Universitet, på baggrund af Trygfondens survey fra marts 2020

”Det er en konflikt mellem det individ-orienterede og det fællesskabsorienterede paradigme. Og lige nu vender de unge det individorienterede paradigme ryggen og bevæger sig over mod det fællesskabsorienterede paradigme.”

Ungdommens dobbelthed

Når Jonas Andreassen Lysgaard retter blikket mod, hvordan vi – de voksne – betragter den unge generation, så ser han en dobbelthed. Men han ser også en dobbelthed i den måde, de unge ser sig selv.

”På den ene side står håbet om, at de unge fikser verdens problemer. Og på den anden side anlægger vi et bebrejdende ’ungdommen-nu-til-dags-blik’ på dem. De to diskurser kan flette sig sammen i synet på de unge – men også i det blik, de unge har på sig selv,” forklarer han.

Og lige netop de unges egen dobbelthed er et omdrejningspunkt for Jonas Lieberkinds ungdomsforskning. Han giver flere eksempler:

”De unge kan være både socialt orienterede og individorienterede. De er vidende om og engagerede i samfund og politik, men kun sjældent aktivistiske. De er optagede af køn og går ind for diversitet, men de allerfleste af dem er meget konventionelle, nærmest stereotype, når det kommer til deres egen kønsorientering. Det er netop dobbeltheden, der er interessant ved de unge i dag. Det er ligetil for dem, men svært for os andre at forstå,” siger han og kommer med et konkret eksempel fra et interview, som to af hans specialestuderende har gennemført (Anders Dahl Christensen og Katrine Lyngbye Thyssen):

”De havde et interessant interview med en pige, der var optaget af klima, som netop illustrerer denne dobbelthed hos de unge. Hun fortalte, at når hun kom hjem om aftenen, var hun nødt til at tænde alt lyset for at føle sig tryk. Det taler ind i den selvmodsigelse, at de unge er de mest klimabevidste, men samtidig er de dem, der suverænt forbruger mest.”

Fælles moral taler til de unge

Dobbeltheden rummer både hykleri, selvmodsigelse og en indbygget konflikt. Og det lugter af dobbeltmoral. Men sådan ser de unge det ikke. For dem udelukker det ene ikke det andet. Det gælder også for de unge, Jonas Andreassen Lysgaard taler med på højskolerne i forbindelse med sin forskning.

”De kan godt være endog meget optagede af klimaproblemstillinger og være aktive i klimakampen, og samtidig er de også bare almindelige unge, der gerne vil dyrke parkour, spille basket og feste. I coronatiden fester de

»De ældre generationer skal også vise solidaritet over for de unge – ikke kun i klimaspørgsmålet, men også når det kommer til de unges måde at håndtere corona på – netop fordi de er unge.«

Jonas Andreassen Lysgaard

måske den ene dag, og dagen efter viser de samfundssind og er yderst ansvarlige samfundsborgere med de corona-hensyn, man bør tage. For dem er der ingen modsætninger i det,” siger han.

Jonas Lieberkind pointerer, at både klima- og corona-udfordringen er bundet op på, om man som enkeltindivid handler moralsk korrekt. Og det er de unge med på.

”Når det handler om corona, så har konkrete handlinger noget at sige, fordi der er et ekstra lag af drama: Du kan potentielt bære smitten. Samfundssind og solidaritet er alene op til den enkelte. Det handler om det helt konkrete hensyn til ’den anden’. Med klimaet hviler det moralske ansvar ikke kun på det enkelte individ – der skal også større strukturelle ændringer til for at løse udfordringerne. Derfor er det en oplagt kollektiv sag for de unge, der jo netop søger fællesskab om noget større end sig selv,” siger Jonas Lieberkind.

Ungdommen skal ikke sættes i stå

Man kunne argumentere for, at det er relativt omkostningsfrit for de unge her og nu at fokusere på klimakampen som den kollektive sag, der binder dem sammen og optager dem, mens corona-kampen ikke på samme måde opdigner deres kampgejst. Skyldes det simpelthen, at klimakampen ikke indebærer de samme sociale afsavn som coronakampen, der dræber deres sociale liv her og nu? Er det for nemt for de unge at tage det standpunkt, at klimaet står over corona?

Ifølge Jonas Andreassen Lysgaard er det ikke et spørgsmål om enten klima eller corona for de unge. De bekymrer sig *også* om corona, understreger han, men pandemien taler ikke ind i deres generations identitetsfortælling, sådan som klimaet gør. Og derfor er corona ikke på samme måde ’de unges sag’.

Han mener, at vi forventer for meget af de unge, når vi beder dem skrue ned for deres ungdom på grund af corona, alt imens politikerne skyder klimaproblemerne til hjørne og ikke har planer om for alvor at omstille samfundet i en mere klimavenlig retning før 2030.

”Det er nyt, at de unge er kørt i stilling til at skulle løse alle fremtidens problemer. De skal ikke alene fikse problemerne, de skal også vide, *hvordan* de skal fikse dem. Men hvordan skal de navigere i mulighederne, når de ikke har magt og direkte ansvar til at finde frem til, hvordan de løser problemerne?” spørger han retorisk og vender tilbage til Harald Toksværds efterlysning af solidaritet fra de ældre generationer:

”Jeg mener, han har fat i noget her. Solidaritet går begge veje. I dette tilfælde mellem generationer. Vi kan ikke kun insistere på solidaritet fra de unges side. De ældre generationer skal også vise solidaritet over for de unge – ikke kun i klimaspørgsmålet, men også når det kommer til de unges måde at håndtere corona på – netop fordi de er unge.”

Han minder os om, at de unge oplever den sorg, vi alle er ramt af under corona, på en anden måde end de ældre generationer, der allerede er godt etablerede i livet.

”3. g.-sommeren kommer kun én gang i livet, og det samme gælder studiestarten eller det store flyt hjemmefra. Det er voldsomt at kræve af en ungdom, at den skal gå i dvale og undsige sig det, der præger ungdommen, nemlig en insisteren på at livet er under udformning, og at ikke alt skal være, som de foregående generationer har besluttet. Det burde vi allesammen have for øje, inden kritikken af de unge bliver en folkesport.” ■

Læs mere:

Jonas Andreassen Lysgaard m.fl.: Bæredygtighedens pædagogik. Frydenlund, 2020.

Jonas Lieberkind m.fl.: Unge, skole og demokrati. Hovedresultater af ICCS 2016. Aarhus Universitetsforlag, 2018

JONAS ANDREASEN LYSGAARD er lektor på DPU, Aarhus Universitet. Han forsker i uddannelse, pædagogik og bæredygtig udvikling. Han underviser på Bachelor- og Kandidatuddannelsen i uddannelsesvidenskab.

JONAS LIEBERKIND er lektor i pædagogisk sociologi. Han forsker i unges politiske engagement og politiske dannelse. Han underviser på Kandidatuddannelsen i pædagogisk sociologi.